

Universiteit
Leiden
The Netherlands

Met de vlam in de pijp door Europa: de arbeidssituatie van internationale vrachtwagenchauffeurs : constructies en percepties

Hoeven, A.M.H. van der

Citation

Hoeven, A. M. H. van der. (2023, December 12). *Met de vlam in de pijp door Europa: de arbeidssituatie van internationale vrachtwagenchauffeurs : constructies en percepties*. Retrieved from <https://hdl.handle.net/1887/3672199>

Version: Publisher's Version

License: [Licence agreement concerning inclusion of doctoral thesis in the Institutional Repository of the University of Leiden](#)

Downloaded from: <https://hdl.handle.net/1887/3672199>

Note: To cite this publication please use the final published version (if applicable).

Met de vlam in de pijp door Europa

Met de vlam in de pijp door Europa

De arbeidssituatie van internationale
vrachtwagenchauffeurs: constructies en percepties

PROEFSCHRIFT

ter verkrijging van
de graad van doctor aan de Universiteit Leiden,
op gezag van rector magnificus prof.dr.ir. H. Bijl,
volgens besluit van het college voor promoties
te verdedigen op dinsdag 12 december 2023
klokke 11.15 uur

door

Anne Maria H el ene van der Hoeven

geboren te 's-Gravenhage

in 1959

Promotoren: prof. dr. J.P. van der Leun,
prof. dr. M.J. van Meeteren (Radboud Universiteit)
Co-promotor: mr. dr. M.Y.H.G. Erkens
Promotiecommissie: prof. mr. B. Barentsen
prof. mr. G.C. Boot
prof. dr. M.S. Houwerzijl (Tilburg University)
prof. dr. B.P. ter Haar (Rijksuniversiteit Groningen en
University of Warsaw, Poland)

Eindredactie en opmaak binnenwerk: Anne-Marie Krens – Tekstbeeld – Oegstgeest

Druk: Ipskamp Printing – Enschede

ISBN 978 94 6473 266 5

NUR 160

© 2023 A.M.H. van der Hoeven

Behoudens de in of krachtens de Auteurswet gestelde uitzonderingen mag niets uit deze uitgave worden vervoelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand, of openbaar gemaakt, in enige vorm of op enige wijze, hetzij elektronisch, mechanisch, door fotokopieën, opnamen of enige andere manier, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.

Voor zover het maken van reprografische vervoelvoudingen uit deze uitgave is toegestaan op grond van artikel 16h Auteurswet dient men de daarvoor wettelijk verschuldigde vergoedingen te voldoen aan de Stichting Reprorecht (Postbus 3051, 2130 KB Hoofddorp, www.reprorecht.nl). Voor het overnemen van (een) gedeelte(n) uit deze uitgave in bloemlezingen, readers en andere compilatiewerken (art. 16 Auteurswet) kan men zich wenden tot de Stichting PRO (Stichting Publicatie- en Reproductierechten Organisatie, Postbus 3060, 2130 KB Hoofddorp, www.stichting-pro.nl).

No part of this book may be reproduced in any form, by print, photoprint, microfilm or any other means without written permission from the publisher.

Voorwoord

Dit onderzoek is verricht binnen een interdisciplinair onderzoeksverband in de Leidse rechtenfaculteit en maakt deel uit van het project ILS-SOLID 2: 'Interaction between legal systems; solidarity under strain'. Het overkoepelende doel van dit grotere project is te analyseren in hoeverre immigratie binnen de EU invloed uitoefent op het welvaartsniveau en onder meer de arbeids- en sociaalzekerheidsrechtelijke bescherming van arbeidskrachten in nationale verzorgingsstaten. Bij deze vraag wordt uitgegaan van de assumptie dat immigratie solidariteit kan ondermijnen, wat op twee manieren plaats kan vinden. Ten eerste door druk uit te oefenen op socialezekerheidsstelsels in verzorgingslidstaten. Ten tweede door gebruik te maken van arbeidsmigranten en hen te laten werken onder omstandigheden die in strijd zijn met nationale arbeidsrechtelijke regelingen. Hierbij wordt zowel het perspectief van de arbeidsmigranten als dat van de lidstaat en de samenleving waarin zij werken, betrokken. De hoofdvraag wordt geanalyseerd vanuit vier disciplines: economie, Europees recht, Nederlands arbeidsrecht en criminologie. Op de laatste twee aspecten richt het voorliggende onderzoek zich, waarbij de invloed van het Europese recht nadrukkelijk wordt betrokken.

Zonder het project ILS-SOLID 2 had ik niet de kans gehad een proefschrift te schrijven waarin ik twee disciplines die mij na aan het hart liggen, recht en criminologie, met elkaar kon verbinden. Aan het succesvol afronden van dit onderzoek en tot stand komen van dit boek hebben velen op een of andere manier bijgedragen. Hen wil ik daarvoor bedanken.

Joanne van der Leun, mijn promotor, dank ik voor haar vertrouwen in mij, haar steun en waardevolle opmerkingen die de grote lijnen in mijn onderzoek waarborgden. Van Masja van Meeteren, eveneens mijn promotor, heb ik veel geleerd op het gebied van sociaalwetenschappelijk onderzoek en analyse van kwalitatieve data. Daarnaast heeft zij mij niet alleen praktisch, maar ook moreel ondersteund gedurende alle fasen in mijn promotietraject.

Yvonne Erkens, mijn co-promotor, hield mij op het rechte arbeidsrechtelijke pad en door haar werd mijn enthousiasme voor en interesse in het arbeidsrecht nog groter.

Barend Barentsen, collega en lid van de leescommissie, bracht mij op het lumineuze idee een busje te huren waardoor ik mobiel genoeg was om mijn veldwerk uit te voeren. Uiteindelijk is dat een gehuurde camper geworden die ideaal bleek om diverse parkeerplaatsen te bereiken en een veilige, privé-interview-omgeving bood.

Ook alle collega's van de afdelingen criminologie, arbeidsrecht en migratierecht ben ik erkentelijk. Velen deelden hun kamer met mij of faciliteerden op andere wijze mijn onderzoekswerk. In het bijzonder Weidong Zhang, Beryl ter Haar, Gerrie Lodder en Anne Aagten. Weidong was een bijzonder trouwe kamergenoot van wie ik heel wat over China leerde. Met Beryl maakte ik vele 'wetenschappelijke' wandelingen en zij was mijn klankbord. Met Gerrie, ook bezig met haar proefschrift, deelde ik geregeld ervaringen. Anne bracht mij in contact met haar vader, een vrachtwagenchauffeur die ik interviewde en die grote indruk op mij maakte.

Dat brengt mij bij mijn veldwerk en allen die hebben bijgedragen aan de uitvoering en voltooiing daarvan. Mijn dank aan alle studenten die tijdens de interviews als tolken optraden, de transcripten letterlijk uitwerkten en optraden als tweede editor. Zonder hen had ik nooit met het merendeel van de internationale vrachtwagenchauffeurs kunnen spreken. De chauffeurs die hun ervaringen met mij deelden en zich voor mij openstelden verwezenlijkten een essentieel onderdeel van mijn onderzoek. Zij hebben er daarnaast voor gezorgd dat ik nooit meer zonder op vrachtwagenkentekens en parkeerplaatsen te letten aan het verkeer deelneem. Hun wereld blijft mij boeien.

Niet in de laatste plaats is ook mijn familie heel belangrijk voor mij geweest tijdens dit omvangrijke project. Allereerst heeft mijn moeder mij altijd gestimuleerd om zoveel mogelijk uit het leven te halen, ook op het gebied van studie en intellectuele ontwikkeling. Dat ik dit heb bereikt, zou haar blij hebben gemaakt. Het is verdrietig dat zij deze fase in mijn leven niet meer heeft meegemaakt, anders dan in mijn gedachten. Aan haar draag ik dit boek op.

Aan mijn broer Dickjan kon ik uitleg vragen over technische aspecten die te maken hadden met het werk van vrachtwagenchauffeurs en die ik niet altijd begreep. Daarnaast zorgde hij op gezette tijden voor de nodige ontspanning. Mijn man, Peter, stond altijd voor mij klaar en ondersteunde mij op letterlijk alle fronten.

En ten slotte: Bram en Ruby maakten mij dagelijks duidelijk dat aandacht voor hen, waaronder het serveren van hun eten, véél belangrijker is dan werken aan mijn proefschrift.

Inhoudsopgave

LIJST VAN GEBRUIKTE AFKORTINGEN

XIII

1	INLEIDING	1
1.1	Inleiding	1
1.2	De Nederlandse en intra-EU-arbeidsmarkt	3
1.3	Arbeidsmigranten en de (Nederlandse) arbeidsmarkt	4
1.4	Juridische invalshoek	10
1.5	Sociaalwetenschappelijke invalshoek	11
1.5.1	<i>Precarious work</i>	11
1.5.2	<i>Semi-compliance</i>	13
1.5.3	Informele economie	15
1.5.4	Criminologie	17
1.6	Onderzoeksvragen	23
1.7	Definities	28
1.7.1	Schijnconstructies	28
1.7.2	Arbeidsmigranten of arbeidskrachten	30
1.7.3	Lagelonenlanden	31
1.8	Ter afsluiting: leeswijzer	31
2	DATA EN METHODEN	33
2.1	Inleiding	33
2.1.1	ELS(-vragen) in dit onderzoek	35
2.1.2	Aandachtspunten	37
2.2	Kwalitatieve onderzoeksmethoden: theoretisch kader	38
2.3	Methoden bij hoofdstuk 3	40
2.3.1	Document-analyse	40
2.3.1.1	Literatuur- en jurisprudentieonderzoek	40
2.3.1.2	Literatuur: resultaten	41
2.3.1.3	Jurisprudentie: resultaten	43
2.4	Casestudie	43
2.4.1	Methoden bij hoofdstukken 4 tot en met 8	44
2.4.1.1	Document-analyse: literatuur- en jurisprudentieonderzoek	44
2.5	Hoofdstukken 5 tot en met 8: veldwerk	46
2.5.1	Vorbereiding	46
2.5.2	Onderzoekdesign en data	47
2.5.2.1	Interviews	47
2.5.2.2	Observaties	48
2.5.2.3	Werving respondenten	48
2.5.2.4	Steekproef	49

2.5.2.5	Betrouwbaarheid respondenten	49
2.5.2.6	Non respons	50
2.5.2.7	Datamanagement	50
2.5.2.8	Data-analyse	50
2.6	Afsluitende opmerkingen	51
2.6.1	Voors en tegens van de gemaakte methodologische keuzes	51
2.6.2	Ethiek van het onderzoek	52
2.7	Tot slot	54
3	WERKEN IN NEDERLAND DOOR DE INTRA-EU-ARBEIDSKRACHT: INVENTARISATIE TEWERKSTELLINGSVORMEN EN (SCHIJN)CONSTRUCTIES	57
3.1	Inleiding	57
3.1.1	Schijnconstructies: veel varianten, vluchtig en niet gedefinieerd	57
3.1.2	Inventarisatie tewerkstellingsvormen in Nederland, voorkomende constructies en onderzoeksvragen	58
3.1.3	Wat buiten beschouwing blijft	59
3.2	Soorten arbeidsrelaties in Nederland	60
3.3	Werken in Nederland door de intra-EU-arbeidskracht: wettelijk kader	62
3.3.1	Vrij verkeer van werknemers	63
3.3.2	Vrij verkeer van diensten	64
3.3.3	Vrijheid van vestiging	68
3.4	De rol van het internationale privaatrecht bij grensoverschrijdende detachering	69
3.4.1	Rome I	70
3.4.1.1	Rechtskeuze	70
3.4.1.2	Geen rechtskeuze	70
3.4.1.3	Voorrangsregels	71
3.4.1.4	Verband Detacheringsrichtlijn en Rome I	71
3.4.1.5	Begrippen ‘tijdelijkheid’ en ‘gewoonlijk werkland’	72
3.5	Rapportages Inspectie over op het spoor gekomen (schijn)constructies	73
3.5.1	In Nederland voorkomende (schijn)constructies	73
3.5.2	Concrete voorbeelden constructies	75
3.5.3	Tussenconclusie	78
3.6	Jurisprudentie intra-EU-arbeidskrachten werkzaam in Nederland: hoe gaat de rechter om met (schijn)constructies?	79
3.6.1	Soorten constructies in de rechtspraak	80
3.6.1.1	Type 1 <i>Contracting</i> (tewerkstelling op basis van overeenkomst van opdracht of (onder)aanneming van werk)	80
3.6.1.2	Type 2a Werken in Nederland via (postbus)bedrijven in het buitenland	81
3.6.1.2.1	Aanspraak op charterbepalingen in cao’s	82
3.6.1.2.2	Verhullen gewoonlijk werkland	82
3.6.1.3	Type 3 Transnationale (schijn)detachering	84
3.6.1.4	Type 4 Verrekenen kosten met loon	86
3.6.1.5	Type 5 Constructies in uitzendwerk	86
3.6.1.6	Tussenconclusie	88

3.7	Europese en Nederlandse wetgeving ter bestrijding van (schijn)-constructies	91
3.7.1	Europa	91
3.7.2	Nederland	93
3.7.3	Evaluatie Was	95
3.8	Conclusie	95
3.8.1	Vrij verkeer van diensten	96
3.8.2	Vrij verkeer van werknemers	97
3.8.3	Aanpak	97
4	DE TRANSPORTSECTOR	99
4.1	Leeswijzer	99
4.2	Inleiding	99
4.3	Casestudie: transportsector	100
4.4	Liberalisering transportsector	101
4.5	Praten óver vrachtwagenchauffeurs: onderzoek door de Inspectie en andere auteurs	102
4.6	Praten mét vrachtwagenchauffeurs: (wetenschappelijk) onderzoek	107
4.6.1	Europees onderzoek	107
4.6.2	Onderzoek buiten Europa	110
4.7	Kennislacune en onderzoeksvragen	112
4.8	Wettelijk kader	114
4.8.1	Binnenlands vervoer	114
4.8.2	Grensoverschrijdend vervoer	115
4.8.2.1	Rome I	115
4.8.2.2	Richtlijn 2020/1057	116
4.9	Jurisprudentie	118
4.10	Conclusie	124
5	GESJOEMEL IN DE TRANSPORTSECTOR – HET PERSPECTIEF VAN DE CHAUFFEURS	127
5.1	Inleiding	127
5.1.1	Negatieve <i>framing</i> over het hoofd van de chauffeur	127
5.1.2	Chauffeurswerk wel <i>precarious</i>	128
5.1.3	Chauffeurs: alleen maar slachtoffers?	129
5.1.4	Misstanden: altijd en overal en welke constructies?	129
5.1.5	Onderzoeksvraag	130
5.2	Resultaten	130
5.2.1	Type constructies	131
5.2.2	Opvattingen over loonverschillen	134
5.3	Conclusie	138
6	DE ONTRAFELING VAN VOOR DE CHAUFFEURS NADELIGE ARBEIDSRECHTELIJKE CONSTRUCTIES	141
6.1	Inleiding	141
6.1.1	Onderzoeksvraag	142

6.2	Methodiek	142
6.2.1	Relevante jurisprudentie	142
6.2.2	Gebruikte indicatoren	144
6.2.3	Categorieën chauffeurs	145
6.3	Resultaten	145
6.3.1	Chauffeurs (7) die werken bij West-Europees bedrijf (uitsluitend) gevestigd in hun West-Europese woonland	145
6.3.1.1	Gewoonlijk werkland: geen aanwijzingen verhulling	145
6.3.2	Chauffeurs (14) die werken bij Oost-Europees bedrijf (uitsluitend) gevestigd in hun Oost-Europese woonland	147
6.3.2.1	Gewoonlijk werkland: geen aanwijzingen verhulling	147
6.3.2.2	Gewoonlijk werkland: wel aanwijzingen verhulling	150
6.3.3	Chauffeurs (7) die werken bij een bedrijf niet gevestigd in het land waar zij wonen (Bence, Vasil, Todor, Milán, Kacper en Igor)	153
6.3.3.1	Gewoonlijk werkland: geen aanwijzingen verhulling	153
6.3.3.2	Gewoonlijk werkland: wel aanwijzingen verhulling	153
6.3.3.3	Ten slotte nogmaals Andrei	156
6.3.4	Chauffeurs (4) die werken bij een bedrijf met de hoofdvestiging in een ander land dan het woonland van de chauffeur, maar met wel een vestiging in dat woonland (Marcell, Dominik, Antoni en Dima)	157
6.3.4.1	Gewoonlijk werkland: geen aanwijzingen verhulling	157
6.3.4.2	Gewoonlijk werkland: wel aanwijzingen verhulling	159
6.3.4.3	Gewoonlijk werkland: niet vast te stellen	161
6.4	Conclusie	163
7	HET LOON EN DE ARBEIDSTIJD VAN DE CHAUFFEURS	165
7.1	Inleiding en onderzoeksvraag	165
7.2	Wettelijk kader	168
7.3	Analysekader	169
7.4	Loon	171
7.4.1	Tussenconclusie	180
7.5	Arbeidstijd	182
7.5.1	Tussenconclusie	186
7.6	Conclusie	187
8	VERBETERT HET CABINEKAMPEERVERBOD DE VERBLIJFSOMSTANDIGHEDEN VAN INTERNATIONALE VRACHTWAGENCHAUFFEURSTIJDENS HUN RUST VAN 45 UUR? Over de implicaties van de beslissing van het HvJ EU in <i>Vaditrans</i>	191
8.1	Woord vooraf	191
8.2	Inleiding	193
8.2.1	Onderzoeksvraag	196
8.3	Het <i>Vaditrans</i> -arrest	196
8.3.1	Feiten	196
8.3.2	Oordeel HvJ EU	197
8.3.3	Commentaar op <i>Vaditrans</i>	199
8.4	Vrachtwagenchauffeurs en het cabinekampeerverbod in de praktijk	201
8.4.1	De praktijk van de normale wekelijkse rust	201

8.4.2	Waarom toch in de cabine?	203
8.4.3	Vrachtwagenchauffeurs over het cabinekampeerverbod	206
8.5	De balans opmaken: wat te vinden van het cabinekampeerverbod?	208
8.6	Discussie	211
8.7	Bijlage: tabel 8.1 Overzicht respondenten naar kenmerken	214
9	CONCLUSIE	215
9.1	Woord vooraf	215
9.2	Inleiding	215
9.3	Centrale onderzoeksvragen	217
9.4	Belangrijkste bevindingen	217
9.4.1	Werken als intra-EU-arbeidskracht in Nederland	217
9.5	Intermezzo: leeswijzer conclusie	221
9.6	Percepties in het algemeen	221
9.7	Percepties over het gewoonlijk werkland	223
9.8	Percepties over het loon en de arbeidstijd	224
9.9	Percepties over <i>Vaditrans</i>	225
9.10	Naar een meer genuanceerd beeld over schijnconstructies	227
9.11	Implicaties voor wetenschappelijk onderzoek en de praktijk	228
9.11.1	Interviews met chauffeurs	228
9.11.2	Interdisciplinair onderzoeks karakter	229
9.11.3	Toegepaste methodiek	230
9.11.4	Inventarisatie (schijn)constructies en tewerkstellingsvormen intra-EU-arbeidskrachten en typologie	231
9.12	Beperkingen onderzoek	232
9.13	Suggesties voor vervolgonderzoek	234
9.14	De Europese transportsector: toekomstbespiegelingen	235
9.15	Aanbevelingen	237
9.16	Laatste woord	240
	SAMENVATTING	243
	SUMMARY	247
	LITERATUURLIJST	251
	JURISPRUDENTIE	269
	BIJLAGEN	273
a	Topic list interviews met buitenlandse chauffeurs	275
b	Topic list interviews met Nederlandse chauffeurs	285
c	Overzicht respondenten naar kenmerken waaronder de fictieve naam en het respondentnummer (tabel 2.1)	295
d	Overzicht respondenten loonbetaling en feitelijke arbeidstijd in detail (tabellen 7.1 tot en met 7.5)	297
	CURRICULUM VITAE	313

Lijst van afkortingen

<i>ArA</i>	<i>Arbeidsrechtelijke Annotaties</i>
<i>Arbac</i>	<i>Academie voor Arbeidsrecht, Maandblad voor de praktijk</i>
A-G	Advocaat-Generaal
AWVN	Algemene Werkgeversvereniging Nederland
<i>BN DeSTem</i>	<i>Brabants Nieuwsblad en De Stem</i>
BW	Burgerlijk Wetboek
cao	collectieve arbeidsovereenkomst
CBS	Centraal Bureau voor de Statistiek
CMR verdrag	Verdrag betreffende de overeenkomst tot internationaal vervoer over de weg (Convention relative au Contrat de Transport International de Marchandises par Route)
Concl.	Conclusie
EEG	Europese Economische Gemeenschap(en)
EER	Europese Economische Ruimte
EG	Europese Gemeenschap
ELS	Empirical Legal Studies
ETF	European Transport Workers Federation
EU	Europese Unie
FNV	Federatie Nederlandse Vakbeweging
GLI	Global Labour Institute
Hof	Gerechtshof
HvJ EG	Hof van Justitie van de Europese Gemeenschappen
HvJ EU	Hof van Justitie van de Europese Unie
HR	Hoge Raad
IL&T	Inspectie Leefomgeving en Transport
de Inspectie	Inspectie Sociale Zaken en Werkgelegenheid
Inspectie SZW	Inspectie Sociale Zaken en Werkgelegenheid
ipr	internationaal privaatrecht
JAR	<i>Jurisprudentie Arbeidsrecht</i>
Ktr.	Kantonrechter
<i>L&S</i>	<i>Law & Society</i>
m.nt.	met noot
Minister SZW	Minister van Sociale Zaken en Werkgelegenheid
NL	Nederland
<i>NRC-Handelsblad</i>	<i>Nieuwe Rotterdams(ch)e Courant</i>
o.	overweging
<i>PbEG</i>	<i>Publicatieblad van de Europese Gemeenschappen</i>
<i>PbEU</i>	<i>Publicatieblad van de Europese Unie</i>
PHR	Parket bij de Hoge Raad

r	respondent
RAR	<i>Rechtspraak Arbeidsrecht</i>
Rb.	Rechtbank
RvS	Raad van State
r.o.	rechtsoverweging
SER	Sociaal Economische Raad
Sr	Wetboek van Strafrecht
TAP	<i>Tijdschrift Arbeidsrecht Praktijk</i>
Trb.	<i>Tractatenblad</i>
TRA	<i>Tijdschrift Recht en Arbeid</i>
USZ	<i>Uitspraken Sociale Zekerheid</i>
VNB	Vervoersbond Naleving Beroepsgoederenvervoer over de weg
VWEU	Verdrag betreffende de werking van de Europese Unie
Waadi	Wet allocatie arbeidskrachten door intermediairs
WagwEU	Wet arbeidsvoorwaarden gedetacheerde werknemers in de Europese Unie
Was	Wet aanpak schijnconstructies
Wet AVV	Wet op het algemeen verbindend en het onverbindend verklaren van bepalingen van collectieve arbeidsovereenkomsten
wet DBA	Wet Deregulering Beoordeling Arbeidsrelatie
Wml	Wet minimumloon en minimumvakantiebijslag
z.j.	jaar van uitgave onbekend
z.p.	plaats van uitgave onbekend
zzp-er	zelfstandige zonder personeel